

Sygn. akt I ACa 716/12

Sygn. akt I ACa 716/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Hanna Muras (spr.)

Sędziowie: SA Edyta Jefimko

SO del. Robert Obrębski

Protokolant: st. sekr. sąd. Marta Rudnik

po rozpoznaniu w dniu 21 listopada 2012 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa I. R. i P. R.

przeciwko(...) W.

o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 17 listopada 2011 r.

sygn. akt II C 438/11

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem I Instancji poczynając od rozprawy w dniu 7 listopada 2011 r. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 716/12

UZASADNIENIE

Powodowie I. R. i P. R. wystąpili przeciwko pozwanemu(...) W. z żądaniem ustalenia, że przysługuje im prawo użytkowania wieczystego zabudowanej nieruchomości gruntowej o powierzchni 284 m.kw., położonej w W. przy ulicy (...), dz.ew.(...) w obrębie (...) oraz z żądaniem zobowiązania(...) W. do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie zawarcia umowy ustanowienia użytkowania wieczystego tej nieruchomości.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie wyrokiem z dnia 17 listopada 2011r.: oddalił powództwo (pkt I.); zasądził od I. R. i P. R. na rzecz (...) W. kwotę 3600 złotych tytułem kosztów (pkt II.).

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Rodzice powodów S. R. i H. R. wybudowali budynek na nieruchomości gruntowej o powierzchni 284 m.kw., położonej w W. przy ulicy (...), dz.ew. nr 108 w obrębie(...). Decyzją (...) Prezydium Rady Narodowej w(...) W. z 27.03.1961r., nr(...) w sprawie sprzedaży terenów budowlanych pod budownictwo indywidualne przyzakładowe postanowiono sprzedać w/w nieruchomość S. R. na własność czasową na okres 80 lat. Umowa sprzedaży nie została zawarta. Następnie decyzją Nr(...) z 30.04.1963r. Prezydium Rady Narodowej zmieniło powyższą decyzję w ten sposób, że zamiast sprzedaży na własność czasową na 80 lat, ustanowiono na rzecz S. R. użytkowanie wieczyste opisanego gruntu na 99 lat. Na podstawie tej decyzji również nie została zawarta umowa ustanowienia użytkowania wieczystego gruntu. S. R. zmarł 28.10.1991r. Spadek po nim nabyli żona H. R. oraz dzieci I. R. i P. R.. Decyzją nr(...), wydaną 2.12.1998r. Prezydent (...) W. stwierdził wygaśnięcie decyzji numer (...) jako bezprzedmiotowych. W uzasadnieniu decyzji nr(...)wskazano, że decyzja (...) była ściśle związana z osobą zmarłego, więc „prawo do nabycia przedmiotowej nieruchomości wygasło wraz ze śmiercią S. R.". SamorządoweK. O.decyzją z 4.04.2000r. Nr (...)nie uwzględniło odwołania od tej decyzji, wniesionego przez P. R.. Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z 9.11.2001r. oddalił skargę P. R. na w/w decyzję. Nieruchomość przy ulicy (...) w W. jest nadal wykorzystywana przez powodów. Podlegała ona komunalizacji, w wyniku czego jej właścicielem stało się i jest obecnie(...) W.. Właściciel gruntu wystąpił przeciwko I. R. i P. R. o wydanie nieruchomości.

Stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy ustalił na podstawie niekwestionowanych twierdzeń powodów oraz złożonych do akt sprawy kopii i odpisów dokumentów, których zgodność z oryginałami nie była podważana i nie budziła wątpliwości Sądu. Sąd I instancji dalej wyjaśnił, że prowadził na posiedzeniu w dniu 7.11.2011r. postępowanie w sprawie, kierując się treścią potwierdzeń odbioru przez pełnomocników obu stron zawiadomień o terminie posiedzenia w tym, w odniesieniu do pełnomocnika powodów - treścią zawiadomienia na k. 98, dokumentującego zarówno fakt doręczenia tego zawiadomienia, jak i podania informacji o dacie posiedzenia. Pracownik kancelarii pełnomocnika powodów postawił pieczęć i podpis pod informacją o sygnaturze sprawy i terminie posiedzenia, wyznaczonego na 7.11.2011r. W trakcie posiedzenia, odbytego w sytuacji nieobecności pełnomocników obu stron, przeprowadzono dowody z dokumentów. Wobec niesporności okoliczności faktycznych sprawy i braku wniosków dowodowych, w szczególności wniosku o przesłuchanie powodów w charakterze strony, a także wobec braku podstaw do działania Sądu z urzędu, powodowie nie byli wzywani na to posiedzenie.

Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do uwzględnienia zgłoszonego przez stronę powodową wniosku o zawieszenie postępowania, motywowanego zainicjowaniem przez powodów postępowania administracyjnego „o wydanie decyzji w przedmiocie przyznania prawa użytkowania wieczystego” uznając, że zawieszenie takie nie było obligatoryjne. Profesjonalnie reprezentowana strona powodowa nie wskazała, na jakim etapie pozostaje obecnie to postępowanie administracyjne, i czy z uwagi na stan obu spraw istnieją okoliczności, które przemawiałyby za uwzględnieniem wniosku. Przedmiot postępowania administracyjnego, jeśli nadal miałyby być wyznaczany treścią wniosku powodów, którego odpis został przedstawiony do akt niniejszej sprawy ma samoistne znaczenie. Jego celem jest realizacja na innej, niezależnej od postępowania sądowego drodze, dążenia powodów do uzyskania prawa do gruntu.

Sąd Okręgowy uznał powództwo za niezasadne.

W ocenie tego Sądu zgłoszone żądania wykluczają się wzajemnie. Jeśli bowiem powodom przysługiwałoby prawo użytkowania wieczystego spornej nieruchomości (co było przedmiotem żądania ustalenia), nie byłoby prawnie dopuszczalne zobowiązanie pozwanego do ustanowienia na rzecz powodów tego (już im przysługującego) prawa. Z drugiej strony jeśli zasadne miałyby się okazać żądanie zobowiązania, oznaczałoby to, że powodom nie przysługuje prawo użytkowania wieczystego gruntu, w związku z czym żądanie ustalenia nie mogłoby zostać uwzględnione. Analiza materiału sprawy doprowadziła Sąd Okręgowy do wniosku, że żadne z opisanych wyżej żądań nie było zasadne.

Co dotyczy żądania ustalenia, Sąd Okręgowy stwierdził, iż powodowie nie dowiedli, by przysługiwało im prawo użytkowania wieczystego opisanej w pozwie nieruchomości. Powodowie nie zawarli umowy w przedmiocie oddania nieruchomości w użytkowanie wieczyste ani z poprzednim właścicielem gruntu, ani z pozwanym jako jego aktualnym właścicielem. Umowy takiej nie zawarł także S. R.. Tymczasem - niezależnie od wiążącego Sąd stwierdzenia w trybie administracyjnym wygaśnięcia decyzji nr (...) jako bezprzedmiotowych - prawo użytkowania wieczystego do

swego powstania wymagałoby zawarcia cywilnoprawnej umowy oddania gruntu publicznoprawnego w użytkowanie wieczyste. W konsekwencji, wobec nieuzyskania użytkowania wieczystego przez S. R., prawo to nie weszło do spadku po nim i nie mogło być drogą spadkobrania uzyskane przez powodów. Powodowie nie wykazali także, by wskutek innych zdarzeń prawnych stali się użytkownikami wieczystymi przedmiotowej nieruchomości. Oceny tej nie zmienia powoływany przez powodów fakt uiszczania za korzystanie z nieruchomości opłat takich, jak w przypadku użytkowania wieczystego gruntu. Sam fakt odpłatności za zajmowanie nieruchomości nie może bowiem budzić wątpliwości, skoro dotyczy korzystania przez powodów z cudzej rzeczy. Kwestia zaś ustalenia wysokości należności jest z punktu widzenia przedmiotu sprawy zagadnieniem drugorzędym. Nadto nawet takie ukształtowanie się relacji podmiotów zajmujących grunt oraz jego właściciela, które nawiązuje do elementów stosunku użytkowania wieczystego, nie może być uznane za świadczące o przysługiwaniu tego prawa osobom korzystającym z nieruchomości. Treść stosunku prawnego użytkowania wieczystego wyznaczana jest bowiem zasadniczo treścią umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste, która nie została zawarta. Samo zaś powstanie użytkowania wieczystego wymaga dokonania konstytutywnego wpisu do księgi wieczystej nieruchomości. Wobec braku obu tych czynników, nie można przyjąć, by powodowie byli użytkownikami wieczystymi przedmiotowej nieruchomości.

Jednocześnie Sąd Okręgowy dostrzegł interes prawny powodów w żądaniu ustalenia jako potrzebę rozstrzygnięcia, czy powołane przez nich okoliczności świadczą o przysługiwaniu im prawa użytkowania wieczystego zabudowanego gruntu, na którym znajduje się ich centrum życiowe, przy czym jeden z aspektów tego interesu wyznaczany jest także faktem trwania (obecnie zawieszono) postępowania w sprawie z powództwa (...)W. o wydanie spornej nieruchomości.

Jeśli chodzi o żądanie zobowiązania, Sąd Okręgowy miał na uwadze, że uwzględnienie tego żądania mogłoby nastąpić jedynie w razie udowodnienia przez powodów, iż przysługuje im roszczenie do (...) W. o złożenie oświadczenia woli o treści sformułowanej w pozwie. Powodowie nie dowiedli przysługiwania im takiego roszczenia. Jego źródłem nie mogły być w szczególności decyzje (...), uznane w postępowaniu administracyjnym za wygasłe jako bezprzedmiotowe. Sąd w systemie prawa nie dopatrywał się natomiast przepisów, które w okolicznościach zbieżnych z ustalonymi w niniejszej sprawie kreowałyby zobowiązanie właściciela gruntu do nieodpłatnego oddania go powodom w użytkowanie wieczyste - wobec bowiem niewskazania w treści żądania, że ustanowienie prawa do nieruchomości miałyby być ustanowione za wynagrodzeniem, Sąd żądanie pozwu uznał za dotyczące nieodpłatnego oddania gruntu w użytkowanie wieczyste.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., obciążając tymi kosztami powodów jako osoby przegrywające spór uznając jednocześnie, że sytuacja majątkowa i finansowa powodów przemawiała za obciążeniem ich tylko częścią kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej tj. kwotą 3600 zł.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli powodowie, zarzucając: nieważność postępowania, gdyż ani powodowie, ani pełnomocnik nie zostali zawiadomieni o terminie rozprawy, sprawa nie została zawieszona, mimo iż toczy się postępowanie administracyjne o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste, Sąd nie rozpoznał sprawy merytorycznie; Sąd winien był wydać wyrok zaoczny, który zostałby doręczony powodom z urzędu.

Powodowie wnosili o uchylenie powyższego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Za trafny należy uznać zarzut nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji poczynając od rozprawy w dniu 07 listopada 2011r.

Zasadnie wskazują skarżący, że ich pełnomocnik adw. B. J. jak i sami powodowie, nie stawili się na rozprawie wyznaczonej na dzień 07 listopada 2011r. na skutek niepowiadomienia pełnomocnika powodów o terminie tej rozprawy.

Pełnomocnik powodów co prawda potwierdził w dniu 05 września 2011r. odbiór zawiadomienia, na którym to potwierdzeniu odbioru przesyłki przy słowie „termin” była wskazana data 07.XI.2011r., jednakże, zdaniem Sądu Apelacyjnego, taki zapis nie stanowi wystarczającej podstawy do uznania, że nastąpiło zawiadomienie adresata przesyłki o terminie rozprawy. Poza słowem „termin” brak bowiem w wezwaniu dalszych danych, o których mowa w art. 150 pkt 2 i 4 k.p.c. a to określenia czego ów termin dotyczy a więc rozprawy, brak oznaczenia godziny rozpoczęcia posiedzenia w sprawie oraz podania sali, w której rozpoznanie sprawy nastąpi.

W takiej sytuacji nie można było oczekiwać aktywności pełnomocnika powodów w ustalaniu czego podany termin dotyczy. Wszak to na sądzie zgodnie z art. 149 i art. 150 k.p.c. spoczywa obowiązek prawidłowego zawiadomienia strony czy osoby zainteresowanej o posiedzeniu sądowym. Wymaga podkreślenia, że w złożonych w dniu 29 lutego 2012r. do akt sprawy przez adw. B. J. piśmie – zawiadomieniu doręczonym pełnomocnikowi powodów w dniu 05 września 2011r. oraz kopercie, w której zawiadomienie zostało przesłane (k 115 i 116), nie zamieszczono żadnej informacji o terminie rozprawy. Pismo zawiera jedynie zobowiązanie pełnomocnika do poinformowania w terminie 14 dni czy toczy się postępowanie administracyjne (...) z wniosku powodów oraz do złożenia w terminie 14 dni pisma powodów inicjującego to postępowanie oraz wydanych przez organ administracyjny rozstrzygnięć. Wypada nadmienić, iż pełnomocnik powodów żadaną informację wraz z pismem inicjującym postępowanie administracyjne w wyznaczonym terminie Sądowi przekazał (k 94-97).

W świetle powyższego, błędnie uznał sąd pierwszej instancji, iż pełnomocnik powodów został prawidłowo zawiadomiony o rozprawie wyznaczonej na dzień 07 listopada 2011r.

Stwierdzenie wadliwości doręczenia zawiadomienia winno skutkować w myśl art. 214 § 1 k.p.c. odroczeniem rozprawy. Tymczasem, wbrew obowiązkowi odroczenia rozprawy, Sąd Okręgowy przeprowadził w tym dniu rozprawę a po jej zamknięciu wydał w dniu 17 listopada 2011r. orzeczenie w sprawie.

Ugruntowane jest stanowisko w orzecznictwie, iż spowodowane uchybieniem procesowym sądu niezawiadomienie strony (czy też pełnomocnika strony) o terminie rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku, na skutek czego strona nie mogła brać udziału w tej rozprawie i zająć ostatecznego stanowiska w sprawie, jest równoznaczne z pozbawieniem strony możliwości obrony jej praw, powodującym w świetle art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania. Przy czym w przypadku wystąpienia któregośkolwiek ze zdarzeń oznaczających nieważność postępowania nie jest potrzebne badanie istnienia związku przyczynowego między konkretnym uchybieniem procesowym powodującym nieważność a wynikiem sprawy (vide postanowienie Sądu Najwyższego z 13.01.2012r. IV CSK 403/11, publ. Lex nr 1225122, wyroki Sądu Najwyższego z 10.01.2001r. I CKN 999/98, publ. Lex nr 52705, z 10.07.2002r. II CKN 822/00, publ. Lex nr 55519, z 07.06.2011r. I UK 327/10, publ. Lex nr 1068057, z 02.02.2012r. II UK 144/11, publ. Lex nr 1135994).

Z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszym przypadku. Zachodzi zatem nieważność postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c. poczynając od rozprawy w dniu 07 listopada 2011r., co musi prowadzić na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. do uchylenia zaskarżonego wyroku, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Natomiast z pewnością nie jest zdarzeniem oznaczającym nieważność postępowania odmowa przez sąd pierwszej instancji zawieszenia postępowania w sprawie do czasu rozstrzygnięcia postępowania administracyjnego „o wydanie decyzji w przedmiocie przyznania prawa użytkowania wieczystego”. Brak zawieszenia postępowania nie mógł bowiem prowadzić do pozbawienia strony powodowej możliwości obrony swych praw.

Sąd Okręgowy ponownie rozpoznający sprawę przede wszystkim wyznaczy rozprawę, o której prawidłowo zawiadomi pełnomocników stron (bądź strony w przypadku gdy będą działać samodzielnie bez pełnomocnika), umożliwiając w ten sposób zajęcie powodom ostatecznego stanowiska w sprawie.

Odnosząc się zaś do twierdzenia skarżących, iż sąd pierwszej instancji powinien był na pierwszej rozprawie wydać wyrok zaoczny, który zostałby im doręczony z urzędu, trzeba wskazać, iż wydanie wyroku zaocznego zgodnie z art. 339 § 1 k.p.c. jest możliwe jedynie wówczas gdy pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie.

W niniejszej sprawie przesłanki do wydania wyroku zaocznego nie zaistniały. Pierwsza rozprawa odbyła się w dniu 05 października 2010r. (protokół rozprawy k 56-570). Na rozprawie był obecny pełnomocnik pozwanego, złożył pełnomocnictwo oraz pisemną odpowiedź na pozew, wnosił na rozprawie o oddalenie powództwa.

Stąd też zarzut niewydania przez sąd pierwszej instancji wyroku zaocznego w niniejszej sprawie jest całkowicie niezasadny.

Z tych wszystkich względów, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.